WATAPANA



LITERAIR TIJDSCHRIFT VAN DE NEDERLANDSE ANTILLEN

„WATAPANA"

Verschijnt driemaal per jaar.

REDAKTIE

Mevr. G. Pestana

H. Habibe

A. Daal

R. Todd Dandaré

C. de Haseth

SEKRETARIAAT

Prof. Huybersstraat 235

Nijmegen, Holland

ABONNEMENT

Per jaargang *f* 7,— (Ned.)

Voor de Antillen N.A. *f* 4,— (scholieren N.A. *f* 2,50)

Girorekening 1634245 (t.n.v. H. Habibe)

Men kan zich uitsluitend abonneren voor de gehele jaargang.

WATAPANA

jaargang II nummer 7 juli 1970

LITERAIR TIJDSCHRIFT VAN DE NEDERLANDSE ANTILLEN

GUILLERMO ROSARIO : E raís ku no ke muri

„De wortel die niet af wil sterven", zo zou de titel van het recente werk van de Antilliaan Guillermo Rosario in het Nederlands kunnen luiden.
Het is een 188 bladzijden tellende roman waarin het leven verhaald wordt van de Curaçaose slavenleider Tula vanaf zijn dertiende jaar, toen hij zijn vader door een blanke groep in Nigeria, Afrika, zag vermoorden, tot aan zijn gevangenneming en onthoofding na de slavenopstand van 1795 op Curaçao.
„E raís ku no ke muri" is het tweede boek, dat door de Stichting Antilliaanse Literatuur uitgegeven wordt, nadat het manuscript echter bijna twee jaar lang bij De Bezige Bij in Amsterdam is blijven liggen.
Een lange weg! Het is de moeilijkheid, waarmee ieder in het Papiamento schrijvende auteur te kampen heeft: de taal vormt voor hem een handicap om zijn werk aan de man te brengen.
Was het boek in het Nederlands geschreven, dan zou er altijd wel iemand te vinden zijn geweest om het in de uitgeverswereld te pousseren. Men denke aan het werk van de in het Nederlands schrijvende Antillianen Tip Marugg en Boeli van Leeuwen, dat met medewerking van Ed Hoornik op de Nederlandse markt is gebracht.
Maar goed, Rosario's boek is dan eindelijk verschenen en het doet ons goed de langzame doch hoopvolle groei en ontwikkeling van de literatuur in de landstaal te constateren.
Het verhaal van Rosario speelt zich voornamelijk af op Curaçao, hoewel de schrijver ons ook even meevoert naar Haïti, waar Tula (Kato in het verhaal) een onderhoud heeft met Toussaint l'Ouverture, die hem van wapens zal voorzien. In hoofdstuk drie wordt in het kort beschreven (pag. 129) hoe de wapens op Curaçao worden binnengesmokkeld.
In het hoofdstuk daarop zien we Tula in gesprek met Pater Schinck, die volgens de historicus Dr. J. Hartog zich onder de rebellen had begeven om namens de Raad te bemiddelen.
Het is jammer, dat Guillermo Rosario hier het argument van de opstandigheid van Tula niet krachtig genoeg naar voren heeft gebracht. Op een gegeven moment herinnert Pater Schinck Tula aan het vijfde gebod: Gij zult niet doden.
Kato, op zijn beurt, zegt, dat het schijnt alsof alles wat God verbiedt op negers van toepassing is en niet op blanken.
„Hoe zo, Kato?" vraagt de pater.
„Shon Pastor, de blanken vermoorden de negers bij hopen, en het lijkt alsof niets aan de hand is, maar wanneer wij een blanke doden, dan bestaat Gods gebod wel . . ."
De pater antwoordt, dat God geen verschil kent tussen blanken en negers en dat iedereen gelijk is.
„Dat vergeet ik ook niet, shon Pastor", zegt Kato (Tula) „en daarom zal ik blijven strijden, tot mijn dood toe, want als God geen verschil maakt, kan er ook geen verschil zijn . . ."

„Bid, Kato . . . bid veel . . .!" is dan het antwoord van de geestelijke.
„Ik zal ook bidden, Shon Pastor, maar bidden alléén is niet voldoende . . ."
De pater blijft hierna even in gedachten verzonken en daarna gaat het gesprek verder over de kinderen van Kato.
Er wordt dus nauwelijks één bladzijde besteed aan de kern van het tweegesprek, nl. de afschaffing van de slavernij [1].
Rosario heeft hieraan helaas niet de nodige dimensie gegeven, maar is vlug overgestapt op een ander minder essentiële kwestie, heeft het even over de Franse blokkade, over een zekere Miss Roda en neemt ons weer mee naar Haïti, terwijl hij dit hoofdstuk als „Pater Schink" had aangekondigd.
Daarna, hoofdstuk vijf, maken wij de voorbereidingen mee van de opstand, waarbij wij ook andere slavenleiders aan het werk zien, nl. Louis Mercier, Pedro Wakau en Bastiaan, bijgenaamd „Karpata". Aan het eind van het verhaal wordt er een brief van Kato aan Toussaint, de Haïtiaanse held die dan in Frankrijk gevangen zit, overhandigd. Daarin schreef Kato o.a. dat „uw geest (van Toussaint) ons volk zal blijven inspireren, zodat wij eens de vrijheid van ons ras zullen bewerkstelligen . . ."
„De wortels zullen steeds weer te voorschijn komen . . .!"
Met deze woorden eindigt het verhaal.

[1] Curaçao; Dr. Joh. Hartog, deel I, pag. 327.

Het is zonder meer duidelijk, dat Rosario met deze gedachtengang naar de betekenis van de Curaçaose slavenleider heeft gezocht, maar het moet ons van het hart, dat hij er niet in geslaagd is — althans niet helemaal — om aan dit bijzonder interessante thema de juiste vorm en gestalte te geven. De weinige keren, dat er over de revolutionaire ideeën van Tula gesproken wordt, zijn niet relevant en vallen bovendien in het niet in verhouding tot de vele niet ter zake doende bladzijden.
De schrijver somt historische gegevens op uit een Curaçao's verleden, maar we 'proeven' de sfeer uit die tijd niet. Hij volstaat met het vermelden van jaartallen en schetst bepaalde sociale verhoudingen tussen blanken en negers, die meestal biologisch zijn. De psychologische analyse van zijn figuren komt niet voldoende tot z'n recht. Zo zien we Tula handelen eerder als een „mechanische" revolutionnair dan als iemand die over de zaak nadenkt en de gevolgen overziet.
Sprekende over de literatuur in het Papiamentu [2], merkt Colá Debrot op, dat de werken van W. Kroon, Suriel en Nita „als roman in het algemeen niet uitzonderlijk geslaagd zijn".
„De compositie van de roman" voegt hij eraan toe, „vereist een intellectueel niveau, dat bij ons vooralsnog niet bestaat."
Over de naam van Guillermo Rosario wordt overal in zijn literaire beschouwingen [3] gezwegen.

De vraag dringt zich op: welke waarde moeten we toekennen aan het werk van Guillermo Rosario?
Afgezien van de nogal vage stelling van Debrot over wat het criterium van een roman behoort te zijn, geloven we dat vooral de sociale bewogenheid van Rosario in deze tijd weldadig aandoet.
En over 'intellectueel niveau' gesproken. Niemand minder dan F. W. Hermans zou volgens de Antilliaanse dichter Frank Martinus gemeend hebben Rosario 'onontwikkeld' te kunnen noemen.

[2] Antilliaanse Cahiers; 1955, „Literatuur in de Ned. Antillen".
[3] a. Antilliaanse Cahiers; 1955.
b. Literature of the Netherlands Antilles; (uitgave van het departement van Cultuur en Opvoedin van de Antillen; 1964.)
c. „De poly-linguale literatuur van de Ned. Antillen", (artikelenreeks gepubliceerd in de „Amigoe" van 12, 17 resp. 19 augustus 1966).

Deze Nederlandse schrijver zou misschien tot andere inzichten zijn gekomen, indien hij zich had weten te wapenen met een beetje kennis van het Papiamentu om zodoende de 'ontwikkeling' van Rosario te kunnen peilen uit diens werk.
Overigens voor het „onvermogen en ijdelheid van Willem Frederik Hermans" zij verwezen, om kort te gaan, naar het Algemeen Cultureel maandblad „Ruku" van november-december 1969.
Voorlopig zien wij, wat Rosario's „E raís ku no ke muri" betreft, af van zijn onverzorgde stijl en proberen wij de waarde ervan te zoeken in het licht van een sociaal-kulturele geëngageerdheid, die voortvloeit uit het zoeken naar de eigen identiteit.
Tussen dit tweede en het eerste werk [4], dat door de Stichting Antilliaanse Literatuur is uitgegeven, bestaat er een hemelsbreed verschil (allebei verschenen in de zgn. „cadushi-reeks"). Het is overigens absurd om ze met elkaar te willen vergelijken. Afgezien van de artistieke stijl en het meer universele karakter van het roman van Marugg, probeert deze de beangstigende existentie van het vereenzaamde individu uit te beelden, terwijl Rosario de sociale en raciale roerigheid van de Antillen vertegenwoordigt. „E raís ku no ke muri" kan als roman misschien niet geslaagd zijn, maar het is een verdienste van zijn auteur, dat hij een antwoord probeert te vinden op de vraag: wie ben ik?

[4] „In de straten van Tepalka", Tip Marugg.

E raís ku no ke muri: komentá pa P. R. Velásquez

Den e „Cadushi-reeks" (di Stichting Antilliaanse Literatuur) ku a habri na 1967 ku e nobela impresionante di Tip Marugg, „In de straten van Tepalka", a sali awor komo segundo nobela „E raís ku no ke muri" di Guillermo Rosario.

Apesar di e diferenshanan entre e dos nobelanan aki, „E raís ku no ke muri" di Rosario no ta alkansá e balor literario di „In de straten van Tepalka".

Rosario su intenshón di aktwalisá e figura históriko di Tula (siglo XVIII), di present'é komo un „revolushonario" a faja, na mi opinión. Rosario ta lubidá ku un revolushonario awendía tin un „image" rekonosíbel.

Kato (Tula), pa mas ku Rosario aplik'é e etikèt di „revolushonario" no por wòrdu identifiká komo tal, pasobra é no ta duna mwestra di su „edeanan revolushonario".

E entrebista di Kato ku Toussaint L'Ouverture por ilustrá e punto di bista aki: Kato, durante e entrebista èi — un momento „clave" di e nobela — no tin nada esensial di bisa (en kambio Toussaint sí ta bon karakterisá den un tempo kòrtiko!).

Además Rosario no ta kondishoná — emoshonalmente — tampoko su personahenan sentral. E no ta kombensé lektor di e tremendo sufrimento ku e esklabonan i e mes Kato mester a pasa. T'esèi ta loke mester a kòwsa su indignashón i hib'ele na e lantamento.

Mirá den e lus aki e nobela den su totalidat falta di tenshón dramátiko, elemento indispensábel pa e nobela.

Konektando na loke mi a kaba di bisa, m'a ripará e defekto tékniko di Rosario: é ta laga lektor pará pafó di akontesimento di interés. Rosario, en bes di habrinan, hinka bida den nan, ta laganan será, komprimí manera informashón dokumental. Asina un nobelista no ta laga su lektornan partisipá imaginariamente den loke ta pasando den e nobela. Pakiko, por ehèmpel, Rosario no ta konta en detaje e enkwentro, kombersashón di Kato ku su hendenan? Rosario solamente ta señalá nan, siendo ku nan ta signifikatibo pa e orientashón — e lantamento — di e nobela.

E kontakto ku mester a tuma lugá entre Kato ku Miss Roda — otro momento „clave" — no ta sigui, pasobra Roda ta malo. Parse ku Rosario ta saka kurpa pa e „esénanan intelektwal" aki. (Ku „esena intelektwal" mi kièr bisa esena, kaminda lektor ta konosé un personahe su manera di pensa).

Rosario, además, ta forsa e kambio interno di su personahenan sin un transishón. E kambio ta resultá inkreíbel. Asina nos ta mira Lala (awor Loretta Brunning) na Port-au-Prince transformá di repente den un dama aristokrátiko ku algún trasa di muhé blanko. E relashón di amor di Miss Roda ku Atanshi tambe ta forsá. Rosario ta laga Miss Roda, un muhé inteligente, pèrde su kabés pa Atanshi djis dor di „e postura firme di e hòmber su múskulonan". E namoramento èi, manera Rosario ta present'é, ta sikológikamente fásil, improbábel.

Sinembargo, Rosario tin biaha ta sedusí manera den e episodionan erótiko (pero nan ta episodio di segundo plano); e esena na unda Kato ta kontra Shon Gerta den estado demente ta impresionante (pero insidentalmente); i den e

kapítulo di e lantamento, kaminda Rosario ta kambia kontinwamente e esenárionan di akshón, su estilo di reportahe tin algo dinámiko i ta duna lektor un alushón di espasio (Parse ku Corsow ta un lugá masha grandi).

Pero tur esaki no ta kompensá e faltanan esensial di e nobela. Kato ta keda un personahe inkompleto, hopi esena di interés ta keda „morto", e sikología di e personahenan ta inadekwá.
Lástima, pasobra e material ta hopi interesante.

Nicolás Guillén: poeta antillano

Ora Antillanonan mester skoge entre nòmbernan di artista, pintor i eskritor, ku no a nase na Corsow, Aruba o Bonèiru, hopi biaha nan lenga ta chalalá: Rembrandt, van Gogh, Vondel, Hooft, òf, pa no keda chambuká den lodo di tempu biew: Vestdijk, Hoornik, Lucebert, Appel, van Ulzen, etc.
Si no ta Antillas (esta Corsow of Aruba), ta Hulanda. Nan ta siegá pa un enseñansa, ku a mustra nan solamente e kaminda di Willemstad pa Amsterdam i nan no ta mira ku mundo ta más hanchu. Ta un plaser pa „Watapana" habri e wájer ku tin su skarnir na Corsow, pa nos mira kwántu rosa más ta drif den lamán di Caribe. Pa e biaha akí nos ke presentá na nos lektornan un poeta cubano, o mihó bisá, antillano, pasobra

anke nasí na Cuba, su obra ta reflehá ambiente di tur e islanan, ku ta forma „Antillas”. Su nòmber ta Nicolás Guillén. El a nase na Camagüey na 1902, di majónan mestiso. Na aña 1921 el a bai studia derecho na Havana, pero pronto el a bandoná su estudio i a kuminsá dediká su mes más na literatura cubano. Tempu ku e poeta spañó, Federico García Lorca, a bishitá Cuba, el a sera konosí kuné.
Guillén su promé obra ta „Motivos de son”, publiká na 1930: ocho poema skirbí den ritmo di baile cubano.
Un aña despwés a sali su obra „Sóngoro Cosongo”, ku a pone Miguel de Unamuno dirigié algún palabra di elogio: „He vuelto a leer su libro y he oído hablar de usted a García Lorca. No he de ponderarle la profunda impresión que me produjo . . . Me penetró como a poeta y como a lingüista”.
Na aña 1934 a sigui un kolekshón di intenshón sosial i di más seriedat: „West Indies Ltd.” Más despwés a sali „Cantos para soldados y sones para turistas” i „El son entero”.
Su sintimentu sosial, su solidaridat pa ku héndenan ku ta pasa hámber tur día a kwaha den su obra „Paloma de vuelo popular” di 1958. Su óbranan más resiente ta „Tengo” (1964) i „El gran Zoo” (1969). Aktwalmente Guillén, según Alejo Carpentier [1] a informá nos, ta presidente di „Unión de escritores de Cuba”.
Obra di Nicolás Guillén ta meresé un atenshón espesial pa su témanan rasial.

[1] Diplomátiko, musikólogo i òwtor cubano ku ta bibando na Paris.

Guillén ke mustra nos, ku un antillano no ta solamente un desendiente afrikano, sino un afro-eropiano („ . . . se han corrido los tintes y no hay un tono estable”).
José Martí tambe a jega di trata e kwestión rasial di Cuba, pero desde un punto di bista polítiko: „En la guerra, ante la muerte, descalzos todos y desnudos todos, se igualaron los negros y los blancos: se abrazaron y no se han vuelto a separar”.
Nicolás Guillén su vishón di integrashón ta más bien un fenómeno síkiko. P'esèi é ta formul'é dje siguiente manera: „cueripardos o almiprietos / más de sangre que de sol, / pues quien por fuera no es noche, / por dentro ya oscureció.”
Esaki ta un dje témanan esensial di Guillén, esta na prinsipio di su karera literario. Pasobra a lo largo di su poesía, nos ta nota, meskós ku den obra di José Martí, un desarojo di su kombate anti- imperialista, anti-yankee.
Su „umanidat” a pon'ele reakshoná kontra tur sorto di explotashón i loke Martí a jega di bisa („Nadie tiene derecho a dormir tranquilo mientras haya un sólo hombre infeliz”) ta e motor ku a promové su kreashón literario.
Majoría di su vérsonan ta basá riba e lema: „Libertat, Igwaldat i Fraternidat”.
Su obra a bira un síntesis di un integrashón rasial, un kombate kontra tur opreshón ekonómiko i un konstante protesta polítiko-sosial.
Aki nos tin keber ku un berdadero antillano, un antillano te den su higra!

Un son para ninos antillanos

Por el Mar de las Antillas
anda un barco de papel:
anda y anda el barco barco,
sin timonel.

De La Habana a Portobelo,
de Jamaica a Trinidad,
anda y anda el barco barco,
sin capitán.

Una negra va en la popa,
va en la proa un español:
anda y anda el barco barco,
con ellos dos.

Pasan islas, islas, islas,
muchas islas, siempre más;
anda y anda el barco barco,
sin descansar.

Un cañón de chocolate
contra el barco disparó,
y un cañón de azúcar, zúcar,
le contestó.

¡Ay, mi barco marinero,
con un casco de papel!
¡Ay, mi barco negro y blanco
sin timonel!

Allá va la negra negra,
junto junto al español;
anda y anda el barco barco
con ellos dos.

Nicolás Guillén

(tumá fo'i „El son entero")

Dos ninos

Dos niños, ramas de un mismo árbol de miseria,
juntos en un portal, bajo la noche calurosa;
dos niños pordioseros, llenos de pústulas,
comen en una misma lata, como perros hambrientos,
la comida lanzada por el pleamar de los manteles.

Dos niños: uno, negro; otro, blanco.
Sus cabezas unidas están sembradas de piojos;
sus pies, muy juntos y descalzos;
las bocas, incansables en un mismo frenesí de mandíbulas,
y sobre la comida, grasienta y agria,
dos manos: una, negra; otra, blanca.

Qué unión sincera y fuerte!
Están sujetos por los estómagos y por las noches foscas,
y por las tardes melancólicas en los paseos brillantes,
y por las mañanas explosivas,
cuando despierta el día con sus ojos alcohólicos.
Están unidos como dos buenos perros . . .
Juntos así, como dos buenos perros: uno, negro; otro, blanco,
cuando llegue la hora de la marcha,
querrán marchar también, como dos buenos hombres:
uno, negro; otro, blanco?

Dos niños, ramas de un mismo árbol de miseria,
están en un portal, bajo la noche calurosa.

(tumá fo'i „West Indies Ltd.")

Nicolás Guillén

4

El hambre va por los portales
llenos de caras amarillas
y de cuerpos fantasmales;
y estacionándose en las sillas
de los parques municipales,
o pululando a pleno sol
y a plena luna,
busca el problemático alcol
que borra y ciega,
pero que no venden en ninguna
bodega.
¡Hambre de las Antillas,
dolor de las ingenuas Indias Occidentales!
Noches pobladas de prostitutas,
bares poblados de marineros;
encrucijada de cien rutas
para bandidos y bucaneros.
Cuevas de vendedores de morfina,
de cocaína y de heroína.
Cabarets donde el tedio se engaña
con el ilusorio cordial
de una botella de champaña,
en cuya eficacia la gente confía
como en un neosalvarsán de alegría
para la sífilis sentimental.
Ansia de penetrar el porvenir
y sacar de su entraña secreta
una fórmula concreta
para vivir.
Furor de los piratas de levita
que como en Sores y „El Olonés",
frente a la miseria se irrita
y se resuelve en puntapiés.
¡Dramática ceguedad de la tropa,
que siempre tiene listo el rifle
para disparar contra el que proteste o chifle,
porque el pan está duro o está clara la sopa!

(tumá fo'i „West Indies Ltd.")

Barnan

Mi gusta e bar i kantinanan
pegá ku lamá,
na unda hende ta charla i bebe
djis pa bebe i kombersá.
Na unda Wan Nada ta jega i pidi
su béter elemental
i unda Wan Tribón ta i Wan Kachapa
i Wan Nanishi i asta Wan
Símpel, djis asin'èi, simplemente
Wan.

Ei e ola blanko
ta bati di amistat;
un amistat di pweblo, sin adòrno,
un ola di „ké ubo!" i „kón ta?"
Einan ta hole salu,
mánguel, ròm, piská
i sodó'i kamisa den solo kologá.

Buska i lo bo hajá mi, rumán
(na Havana, na Oporto,
na Hacmel, na Shanghai)
ku héndenan sensijo
ku djis pa dal un béter i kombersá
ta drenta bar i kantina
pegá ku lamá.

(tumá fo'i: „La paloma de vuelo popular"
tradukshón di H. Habibe)

Nicolás Guillén

Lamán Caribe

Den akwario dje Gran Zoo
Caribe ta landa.
E bestia akí
marítimo i jen di misterio
tin un kam'i-gai transparente,
lomba blòw ku rabu bèrdè,
un barika di koral kompakto,
álanan shinishi di orkán.
Den e akwario tin un inskripshón:
„Kwidòw: é ta morde".

Guitara

Nan a bai tira guitara
bòw di luna-jen.
I nan a trese esaki
blanko, delegá ku é por a kibra,
su wowonan sin fondo di mulata,
un sintura di palo, hancho.
Sin mishi aínda, hopi hoben.
Ma é ta kanta kaba
ora é tende den otro hòwla
nan toka son i kopla.
Riba su hòwla ta grabáe:
„Kwidòw: é ta soñando".

Siklón

Siklón di rasa
ku a kab'i jega Cuba fo'i Bahamas.
El a lanta na Bermuda,
pero é tin famía na Barbados.
El a pasa Porto Rico
i el a ranka raíshi di palo majó na Jamaica.
Tirando pa Guadalupe,
el a kibra señorit'i Martinique.
Edat: dos día.

(Lamán Caribe: tradukshón di H. Habibe
Guitara i siklón: tradukshón di P. R. Velásquez)

RUBA, wèitanen . . .

Gobièrno ta bisa
ta pa trese plaka
pa mantené
ju'i bo tera.

Rabia ta drentami
ora mi miranan
kana ku nan bèlnan
blanko ta bati
sombré di kabana
manera wantomba.

Basta nan grita
„wonderful island"
mientras nan ta placha
bo anglonan
kita awa'i koko
fo'i nos boka.

Carmen L. Every

Dos kantika di guera

Carel de Haseth

I.

m'a komprondé ku
plaka n'ta oro, oro n'ta bida
m'a komprondé

i awor mi ta bisá Bo
ku hámber ta mi kuminda
i mi derecho ta inhustisia
awor mi ta bisá Bo
ku mi lo bringá Bo
Abo ku tur Bo oro
Abo ku tur Bo plaka
mi ta bisá Bo esaki awór
pa Bo no keda strañá aworó
ora ku mi para band'i Bo
TUMANDO
mi parti den bida!

II.

lagá mi lanta para!
mi kweru ta kurtí di traha den solo
mi man ta tur na kajo di lidia kunuku
mi lomba a kibra bòw'i Bo preshón

lagá mi papia!
mi idioma ta símpel, sin edukashón
mi lenga ta skèrpi manera un spada
pa mi hinka
pa mi lucha
i
mi stèm ta duro ora mi bringa!

(tradusí fo'i hulandés pa: H. Habibe)

Mensahe pa un poeta guerijero

Fo'i lamán di su lucha ku pirata,
manera un flecha kajente di òwsilio,
su bos a bula klaba den mi pecho
jenando tur mi idéanan ku líkido.

Nèt trèi mi kurasón su moketón
a para sangra verso di delikio.
i flambewnan di djesnwebe setenta
a kabishá den su frenta negrisko.

For dje arsenal di mi ármanan kontra
purga i karpata di piratismo
m'a kore saka un mensahe di ungwenta
p'e poeta guerijero i amigo.

Den gáranan di mi águila di b902iento
m'a mand'ele ku rumbo Tera Tristo:
„mi spada lo drenta bo poesía
vibrando den brasa di bo espíritu".

Henry Habibe

Mi koló ?

Ma Tera no a dòrna mi kweru ku
tapushi ku ta lombra mané oro,
ni Lamán no a bisi mi ku plata
pa mi kana karisiá boso wowo.

Den religión o den nos karnaval,
ta sombra i klaridat a brasa otro;
nos alma a bira skur den skoch'i jaja,
nos bena a bebe bruha for di Congo.

Nos lenga mes ta un rosa di katibu
k'a saka fo'i nos pechu kach'i toro,
nos fréntanan tin plum'i tur koló,
ma padén tin un tambú di petrolio.

Trigueña a tiña sánguer di Oropa
ku sintur'i su tumba den horopo,
pero si anochi boso lòs fo'i día,
tur gai lo bira piedra den nan soño.

Shinishi, preto, sin koló m'a keda,
di pursi Tera ku Lamán ta lodo.
Antó kwá? Si mi koló ta shinishi,
ta pasobra boso n'por mira solo!

Henry Habibe

Na únda, Bjentu?

Na únda, Bjentu,
tur e stèmnan ku un día
nos a stima, ku a jenanos
ku emoshón, amor, inspirashón,
na únda nan a baj?

Na únda nan a baj
si no tá den bo bus enorme,
kaminda nan ta sigui biba
meskós ku tur zonídonan pasá
ku a muri ja den istorja?

Por tá ku Abo, Bjentu,
ora bo drenta kishikí
den kokolishi delikadu i tjèrnu
di un ju ku nase su nanishi
ta hasié partísipe i konfidente
di tur e kosnan, tur tesoro,
ku abo tin wardá
den kashi bjew 'i bo pechu?

(Di: 'Mi so ku Bjentu')

Luis Daal

Ya no ta falta muchu mas

E sómbranan di atardi
ta drumí tur larg'i kurpa;
páranan ta buska nan lugá den mondi
i kabritunan ta baha pa kurá.

Mi mes ta sinti
tera di santana
sprengu den mi kara.
Djis aki ta or'i yama ayo.

Ma un deseo mi ke benta
den bosnan ku keda 'tras:
kaminda chapi kay for di mi man,
lant'e
i sigi bòltu tera gordo,
planta, kwida, kosechá
e lenga dardu di nos mama.

Esta dushi mester ta,
despwes,
pará un kantu, seka Tata Grandi
di por tende trup'i Yu di Tera
basha bin,
wapando ultimo sehú
n'e lenga bibu di nos tur.

Pierre Lauffer

Over de oorsprong en ontwikkeling van het papiamentu (II)

De redaktie is de heer Antoine Maduro dankbaar voor het feit, dat hij in nummer V van ons blad (jaarg. II) zijn standpunt kenbaar heeft willen maken met betrekking tot het artikelenreeks van Dr. H. L. A. van Wijk over de oorsprong en ontwikkeling van het Papiamentu (Watapana II, III en IV). Zijn 'uitdagende' vragen hebben wij dan ook aan de Leidse hispanist voorgelegd.
Wat betreft de bezwaren, die Antoine Maduro maakt tegen de veronderstelling, dat de slaven Afro-Portugees spraken, toen ze naar de West gebracht werden, verwijst Dr. Van Wijk naar „Studies in Portuguese and Creole" van Prof. M. Valkhoff, specialist op het gebied van creoolse talen aan de Universiteit van Witwatersrand in Johannesburg (Zuid Afrika).
Op pagina 68 schrijft deze:
„Add to this that it very much looks as if in the 17th and 18th centuries the Portuguese lingua franca was equally popular both on the West coast of Africa and the north-east coast of South America, as well as in the Antilles. It was the language of slavers and slaves, and we know that till beyond the middle of the 18the century it was used by the Dutch to buy slaves from the traders and intermediaries in Africa".
Het is in dit verband interessant te weten dat reeds in de tweede helft van de XVIe eeuw er te Lissabon tweetalige Nederlandse kooplieden gevestigd waren, wier handelscorrespondentie aantoont, dat ze gewoonlijk naast hun moedertaal vloeiend Portugees schreven en spraken [1].
Verder merkt Dr. Van Wijk op, dat de passages, die de Heer Maduro aanhaalt uit „El Negro en las Américas" van Fr. Tannenbaum deze veronderstelling niet weerleggen.
Daar wordt gesproken over het lange oponthoud van enkele schepen, doordat ze niet gemakkelijk aan hun 'koopwaar' konden komen. Er wordt niet ontkend, dat de negerslaven Afro-Portugees spraken.
In een persoonlijke brief aan bovengenoemde Prof. Valkhoff (gedateerd 9-1-62) schrijft Douglas Taylor, een ander specialist in creoolse talen, dan ook het volgende:

[1] Handboek tot de Romaanse Taalkunde; B. E. Vidos, 1956.

„Most of the early (17the century) slaves brought to the West-Indies had been bought by the Dutch from Portuguese factories on the West coast of Africa, and the Africans in this collecting centres had, for the most part, time to learn the Afro-Portugese lingua franca before transportation to these islands (the Antilles)". [2]
Donnan is in zijn „Doc. Illustr. of Hist. Slave Trade", (vol. I, pag. 76) de mening toegedaan, dat „slaves from the coastal area could thus (Portugal heeft de Goudkust ongeveer 200 jaar lang behouden!) use a few Portuguese terms in their speech".
L. L. E. Rens zegt, dat „ook andere slaven uit de binnenlanden zouden ruimschoots in de gelegenheid zijn geweest om enkele Portuguese woorden over te nemen, want

het schijnt, dat negers uit verschillende streken soms een hele tijd samen hebben doorgebracht in slaven-hokken of slaven-schepen". [3]
Prof. Valkhoff gaat zelfs zo ver en schrijft:
„Op deze wijze werd het eiland (Curaçao; red.) niet alleen de slavenleverancier voor de Spaanse koloniën, maar monopoliseerde het jarenlang de slavenhandel in West-Indië. Het Creools-Portugees is zelfs de taal van het eiland geworden en werd ook tijdelijk gebruikt op de „Virgin Islands" en op Cuba (Sanfuego)". [4]
Aan het slot van zijn betoog haalt Antoine Maduro drie bronnen aan om aan te tonen, dat de slaven geen verbasterd Portugees, maar slechts hun eigen dialekt spraken.
De betrouwbaarheid van één van die bronnen, nl. Jules Faine, wordt echter door Dr. Van Wijk sterk in twijfel getrokken. Over deze schrijver, wiens boek volgens Van Wijk slechte kritieken kreeg, zegt eerder genoemde Valkhoff:
„De hele opzet van Faine's boek met de pretentieuze titel 'Le creole dans l'univers' was de raciale zuiverheid van zijn creoolse taal aan te tonen".
De opmerking van Dr. Luis Díaz Soler (Maduro's tweede bron) dat „de negers zich onderling niet konden verstaan, omdat ze verschillende dialekten spraken", weerlegt al evenmin de opvatting, dat die slaven zich van een Afro-Portugees of een verbasterde Portugees konden hebben bediend.

[2] Studies in Portuguese and Creole.
[3] The historical and social background of Surinam Negro-English; (Amsterdam, 1953, pag. 36).
[4] Studies in Portuguese and Creole.

In het geval van Puerto Rico (want dáár heeft de opmerking van Díaz Soler betrekking op!) zou de Portugese lingua franca dermate gebrekkig zijn geweest, dat men de behoefte ging voelen zijn toevlucht te nemen tot het Spaans van dat eiland. Dat is ook hetgeen Díaz Soler wil suggereren en niet aantonen, dat de slaven géén Afro-Portugees spraken.
Wat de passage van F. G. Cassidy (Maduro's derde bron) betreft, is het duidelijk, dat hieraan een verkeerde interpretatie is gegeven. „The slaves are brought from several places in Guiney, which are different from one another in language, and consequently they can't converse freely", schreef Leslie in 1739.
In Guinée, dus in Afrika, dáár konden de slaven zich onderling niet verstaanbaar maken! Dat was dan ook de direkte oorzaak, aldus Van Wijk, van het ontstaan van een lingua franca. Zij bedienden zich toen van het kust-Portugees.
Ondertussen heeft Dr. Van Wijk ons een uittreksel van een brief toevertrouwd, die Prof. J. P. Rona [5] van de universiteit van Ottawa, Canada, hem op 2 februari j.l. geschreven heeft.
Daarin deelt Prof. Rona mede, dat hij niet gelooft, dat het aanbeveling verdient door te gaan met de actuele diskussie omtrent de vraag of het Papiamentu van Afro-Portugese oorsprong is, ja of neen.

„Dit is de techniek van verschillende 'papiamentistas', te beginnen met Lenz, en de reaktie van Maduro is precies dezelfde: immers, om aan te tonen wat hij voor waar houdt, nl. dat de oorsprong van het Papiamentu niet Afro-Portugees is, tracht hij te bewijzen, dat deze (Afro) portugese woorden van een Gallicisch of Spaans dialekt komen, waarbij hij er toe komt van het Papiamentu een 'salade russe' te maken met 3 Aragonese, 8 Gallicische, 2 Murciaanse woorden, enz. Zowel Lenz als Maduro pakken de zaak methodologisch verkeerd aan, want het feit dat er Portugese woorden in het Papiamentu zijn, bewijst nog niet dat de basis Portugees is en daarom is het, om de Portugese basis te ontkennen, onnodig de 'portuguesidad' (= lusitaniteit) van een bepaald woord te ontkennen".
„En als ik onvermijdelijk een basis-taal zou moeten aanwijzen", vervolgt Rona, „dan zou ik voor het Spaanse element kiezen, dat overvloedig aanwezig is en naar mijn mening ook het oudste is".
In dit kader heeft Dr. Chr. Engels interessante ontdekkingen gedaan en wij zouden hem dan ook in een volgend nummer aan het woord willen laten om te spreken over wat hij noemt: „De Griekse wereld van de Nederlandse Antillen".

[5] Bij een in het Spaans gehouden lezing op Aruba (aug. 1968) bestreed deze hoogleraar een aantal theorieën van Prof. Rudolf Lenz, van wie bekend is de studie „El Papiamento, la lengua criolla de Curazao".

Spelling Römer of Daal?

In 1961 bood de Antilliaanse linguïst Luis H. Daal, onofficieel en zonder daarvoor een opdracht te hebben gekregen, de overheid een rapport aan, waarin hij verzoekt een kommissie te benoemen, die zijn ontwerp van een spelling voor het Papiamento zou bestuderen en, na goedkeuring, die spelling officieel in te voeren. Volledigheidshalve dient hieraan toegevoegd te worden dat dit ontwerp tot stand is gekomen, nadat de heer Daal bijna een jaar lang overleg had gepleegd met andere Antilliaanse taalexperts zoals Antoine Maduro en Enrique Goilo en met nog andere in het Papiamento schrijvende auteurs zoals Pierre Lauffer, Guillermo Rosario, Tuyuchi Leito, etc. Wij weten niet of men van overheidswege de moeite heeft genomen om aan dit rapport de nodige aandacht te besteden, maar aan de heer Raúl Römer, een andere Antilliaanse liguïst, werd opdracht gegeven een spelling voor het Papiamento te ontwerpen.
Dit ontwerp is onlangs ingediend en er is door de regering reeds een kommissie benoemd met als taak haar van advies te dienen.
Voorzitter is de heer Antoine Maduro, secretaris S. M. Joubert. De overige leden zijn E. Goilo, P. Lauffer, R. A. Römer, H. Booi, E. Rozenstand en C. Nicolaas.

Om eventueel misverstand te voorkomen, merken wij hierbij op, dat R. A. Römer niet de ontwerper (Raúl G. Romer) van de spelling is, maar het Hoofd van het Bureau voor Cultuur en Opvoeding op Curaçao en vermoedelijk, de facto, de opdrachtgever, René A. Römer.

Wij hebben wel eens meer geconstateerd, dat er tussen de spelling Daal en de spelling Römer geen *essentieel* verschil bestaat: allebei zijn ze gebaseerd op fonetiek en fonologie.

Het is misschien de moeite waard om enkele verschillen tussen de twee spellingen aan te wijzen.

In een woord met een diftong, zoals bv. de 'i' van het woordje 'biaha' (twee lettergrepen!) of van 'rèina', weergeeft Daal de 'i' door een 'j', terwijl Römer daarvoor de 'y' (yod) aanwendt.

Daal: 'bjaha', 'rèjna'; Römer: 'byaha', 'rèyna'.

Wanneer de 'i' echter in kombinatie met een andere vokaal als een 'volle' klinker uitgesproken dient te worden, voorziet Daal die van een accentteken. Volgens de spelling van Römer geven twee klinkertekens altijd twee vokalen aan in twee verschillende lettergrepen.

Daal: 'día', 'filosofía' (vergelijk Spaans)

Römer: 'dia', 'filosofia' (vergelijk Portugees).

Over accenttekens gesproken.

Daal volgt de accentuatieregel van het Spaans op, die een uitzondering maakt voor woorden op -s en -n. Deze woorden hebben nl. volgens die regel de klemtoon op de voorlaatste lettergreep in tegenstelling tot woorden die op de overige medeklinkers eindigen. Deze hebben de klemtoon op de laatste lettergreep.

„Voor het Papyamentu" aldus Römer, „zou het klakkeloos overnemen van deze uitzondering juist betekenen, dat het gebruik van het klemtoonteken frequenter werd". (Ontwerp Römer, blz. 18).

Een voordeel van het niet opvolgen van de accentuatie-regel van het Spaans is, dat daardoor vermeden wordt dat op de open klinkers è en ò (die reeds van een accentgrave voorzien zijn) ook nog het accentteken (´) geplaatst moet worden.

Woorden als 'hòmber', 'skòmbel', 'bèster' en 'ehèmpel', die de klemtoon op de open 'ò' en 'è' hebben, zouden, indien men de Spaanse accentuatie-regel wil volgen, nog eens een dynamisch accent op die open klinkers moeten krijgen.

Römer vervolgt: „Bij deze woorden dient opgemerkt te worden dat de 'e' in de laatste lettergreep als een 'swja' (stomme e) wordt uitgesproken".

Daal lost dit op door te schrijven: 'hòmbr', 'skòmbl', 'bèstr' en 'ehèmpl', een schrijfwijze, die volgens ons niet de juiste weergave is van wat inderdaad uitgesproken wordt.

De eerste drie woorden bestaan nl. uit *twee* lettergrepen, het laatste uit *drie* lettergrepen. Dit komt niet tot uitdrukking in de schrijfwijze van Daal.

Desondanks lijkt ons het motief van Römer om af te zien van de Spaanse accentuatie-

regel, nl. om daardoor het gebruik van het accentteken te reduceren, niet steekhoudend.

Het frequente gebruik van het klemtoonteken is o.i. überhaupt geen verzwaring, wat wel gezegd kan worden van het onpraktische 'y' ('yubyoso', 'myentras', 'obligatoryo', 'silensyo', etc).

Terecht schreef G. J. Eybers: „Voor een juiste uitspraak, en ook voor het begrijpen van 't geschreven woord, zijn accenten in het Papiamentu onmisbaar en men kan niet te royaal mee zijn" (Amigoe di Curaçao; 6 nov. 1915).

De bewering, dat „het Papiamento in al de jaren dat het toch wel geschreven is, ondanks Römer, zich gekenmerkt heeft door zeer weinig accenten" is geen argument om ze nú niet te gebruiken. En dat men daarbij zo ver kan gaan om te zeggen, „dat het schrijven van weinig accenten tot een wezenlijke kenmerk van het geschreven papiamentu behoort" lijkt ons veeleer een slag in de lucht dan een gefundeerde opmerking.

Zonder enige pretentie de linguïst te willen uithangen, kunnen we constateren dat een spellingssysteem niet tot de taal zelf behoort. Spellingverandering kan dus nooit taalverminking zijn en het schrijven van meer of minder accenten doet aan de taal geen afbreuk.

Wanneer wij, om praktische redenen, besluiten om 'kas', 'keshi', 'skirbi', 'aki', 'buska' etc. met een 'k' te gaan schrijven (en niet in navolging van het Spaans nu eens met een 'c' dan weer met een 'qu'), dan blijft iedereen deze woorden precies zó uitspreken, zoals ze altijd uitgesproken werden. Dit doet niets aan de taal af en wij komen zo ook niet aan de 'identiteit' van de taal. Wanneer er besloten wordt om bv. 'kombersashón' te schrijven in plaats van 'conversación', dan is dat louter omdat we het woord graag geschreven willen zien zoals het uitgesproken wordt. En het gaat hier voornamelijk om de juiste weergave van het foneem waarmee de vierde lettergreep begint, waarvoor het Engels het teken 'sh' (sherry) gebruikt.

De spelling is niet wat men bv. in een artikel van „La Unión" van 18 augustus 1961 meende te veronderstellen: „ortografía di un lenga segun mi ta su cara. E cara mester correspondé cu e curpa, cu ta e parti oral. Tambe cu e alma, cu e ta e población". (Het Nederlands op de Curaçaose school; Dr. J. de Palm: blz. 21.)

Dat de ziel van de taal het volk is, behoeft geen betoog. Maar dat de spelling het 'gezicht' moet zijn, dat wil er bij ons niet in.

De spelling is o.i. geen onderdeel van de levende taal, is geen wezenlijke eigenschap daarvan en men kan dan ook niet spreken van 'de identiteit' van het Papiamentu, als men het over zijn spelling heeft.

Het is een feit, dat vreemdelingen bv. de klinkers in de eerste lettergreep van de werkwoorden 'kome', 'hunga', 'mata' meestal verkeerd uitspreken (nl. met een hoge toon) en daarmee wordt wèl een essentieel element van de taal geraakt.

Maar dat deze 'vervorming' van de uitspraak, *een bedreiging van de identiteit* van het Papiamentu zou zijn, zoals Frank Martinus ons wil doen voorkomen, lijkt ons een

weinig overdreven. En dat Römer zich in z'n spelling hiervan met een tamelijk achteloos gebaar afmaakt, lijkt ons ook niet juist.
Op pagina 16 van zijn ontwerp heeft Römer het over de mogelijkheid om een streepje onder het klinkerteken te plaatsen om een lage toon aan te geven, en een streepje boven het klinkerteken om een hoge toon aan te geven.
„Maar", schrijft Römer verder, „voor het Papyamentu kan men verder stellen dat het treffen van de toonfonemen en dus van de juiste interpretaties van de woorden en de contructies, voor de lezer die 'native speaker' is, contextueel over het algemeen geen moeilijkheden oplevert".
Zo zou het volgens ons ook geen verwarring veroorzaken, indien men het accentteken op de 'e' van 'haber', 'poder', 'plaser', 'papel', 'nivel' etc. weg zou laten. De uitzondering, die de 'ontwerper' op pagina 18 wil maken m.b.t. de woorden op -er en -el om zodoende het gebruik van het klemtoonteken te beperken, *lijkt ons daarom ook totaal overbodig.*
Het lag niet in onze bedoeling een uiteenzetting te geven van onze bevindingen van het ontwerp van Römer (dit is reeds in het vorig nummer van Watapana gebeurd), maar wij konden niet stilzwijgend voorbijgaan aan het feit, dat, nadat men het ontwerp van Daal had doodgezwegen, men hem niet heeft benaderd om zitting te nemen in de kommissie spelling Römer en hem niet de gelegenheid heeft gegeven zijn stelling in de kommissie te verdedigen.
Negen jaar geleden lag reeds zijn rapport ter bestudering (Fo'i hopi, un só), maar de overheid gaf een ander de opdracht, die nu met iets komt, dat, zoals ik heb willen aantonen, geen wezenlijk verschil vertoont met het ontwerp Daal.
Edward de Jongh, die ook ervóór is de 'i' in diftong te handhaven in plaats van Römer's 'y' (yod) te introduceren, schrijft in een artikel „Contra Römer" (RUKU II, III; 1970), het volgende: „En ik neem aan, dat vooral Daal, die men bewust heeft doodgezwegen, nog zijn woordje te zeggen heeft . . ."
Op onze vraag, of hij inderdaad iets eraan toe te voegen had, antwoordde de heer Daal slechts met een glimlach.
Wat er achter die glimlach schuilde, hebben wij niet kunnen achterhalen (ontgoocheling? mensenkennis misschien?), maar één ding is zeker: het Papiamentu had vandaag al een officiële spelling kunnen hebben, indien men in de Antillen niet zo speelde met het goedbedoelde werk van anderen en niet volhardde in dat achterbakse gedoe van 'afwachten'.
Wij mogen besluiten met de woorden van Dr. J. de Palm aan te halen, waarmee niet gezegd is dat we voor 100% eens zijn met het ontwerp van Daal, maar als uiting van onze waardering voor het door hem verrichte werk, dat aan een ander uitbetaald wordt.
„Het is mijn overtuiging, dat de poging van Daal c.s. het best is geslaagd. Betreurenswaardig en verbazingwekkend is het, dat de Antilliaanse overheid aan dit rapport (nog) niet de aandacht heeft besteed, die het stellig verdient, temeer omdat haar

opdracht tot het ontwerpen van de spelling (nog) geen enkel resultaat heeft opgeleverd".[1] Hiermee wordt waarschijnlijk gedoeld op het feit, dat de in 1954 toenmalige Minister van Onderwijs, A. E. Booi, een opdracht voor een officiële spelling had gegeven aan de toen pas afgestudeerde Drs. Raúl Römer, die jaren na de aanvaarding daarvan ervoor bedankt had.
De commissie *spelling Römer* kan nu, na al die tijd, in ieder geval aan de slag. En als die spelling aangenomen wordt, zullen we ook *de heer Daal* feliciteren en afwachten wat voor straf staat op het blijven gebruiken van 'onze eigen' spelling.

H. Habibe

[1] Zie: Het Nederlands op de Curaçaose school; blz. 21.

Resolushon final i algun rekomendashon

(tumá fo'i e Rapòrt Final di e Komishón „Fo'i hopi, un só")

Den su rewnjón final di jüni 1961, e komishón akí a deliberá detajadamente riba texto final i definitivo di e rapòrt akí ku awó é ta presentá. Nos a tira un último bista riba djé den su konhuntu i a studia su diferente parti i aspéktonan. Despwés di algún modifikashón, tur mjémbronan di e komishón di ortografía akí, ku tábata presente, a firma e rapòrt akí manera nos ta present'é awó na Gobjèrnu i pweblo di Antíjanan Ulandés, na korantnan, radio, televishón, eskritornan ku ta publiká na papjamentu i esnán na nos tera ku ta interesá den papjamentu. Tá un di e posibilidatnan pa jega na un solushón final i definitivo; *nos no ta pretendé ku tá e úniko.*
E komishón akí ta konsjente ku ora ta trata di un asuntu serjo manera esaki, n' (por) tá opinjón partikular di un hende só (pa hustifiká i respaldá ku e opinjón ej por tá) tá loke mester prevalesé, sino e resultado di un gran esfwerso ofishal, realisá pa héndenan kapás pa hasi e trabòw ej. P'eséj, den su rewnjón final, nos komishón a tuma e resolushón final di no solamente presentá resultado di su trabòw den forma di e ortografía di transishón akí sino tambe di hasi algún rekomendashón di karáktr práktiko, realisábl inmediatamente.
E rekomendashonnan ej tá:
a) Formashón di un „Komishón di Papjamentu", ofishalmente instituwí pa Gobjèrnu, pa studia e proposishón akí di e Komishón „Foi hopi, un só", huntu ku loke Raúl Römer tin hasí kaba, pa presentá den sèjs luna di tem' un modèl di *ortografía fiho i ofishal.*
b) Nombra den e komishón ofishal ej héndenan ku, pa nan formashón akadémiko spesjalisá (lingwístika) o pa nan experensja di hopi aña dediká na estudio i skirbimentu di papjamentu, por hasi un trabòw asina ku éxito.

E Komishón akí ta hasi dos proposishón separá tokante e komishón ofishal ej, esta:
1) Un *komishón responsábl di tres hende*, esta e 3 lingwístanan akadémiko ku nos país tin, pero ku lo por konsultá ku otro hende i forma supkomishón pa trabòwnan determiná.
2) *Un komishón di nwebe hende,* pa kwa nos ta rekomendá e sigjente héndenan: Raúl G. Römer, Jules Ph. de Palm, Luis H. Daal, Antoine J. Maduro, Enrique Goilo, pádr M. Latour, René A. de Rooy, Pierre A. Lauffer i Nicolás A. Piña.
c) Enkargá e komishón ofishal ej ku tres kos konkreto, ku lo mester tá hasí *déntr di un aña di tem':*
1) Presentashón di un ortografía fiho, promé, esta, den sèjs luna di tem'.
2) Presentashón di un gramátika ofishal pa papjamentu, *skirbí na papjamentu.*
3) Presentashón di un vokabularjo mas ampljo posíbl, di palábranan bjew di papjamentu ku ta korjendo pelígr di baj pèrdí pasobra nan no ta ser uzá asina tantu manera antes, i tambe, inkorporá den e vokabularjo ej e neologísmonan (palabra i expreshonnan nobo) ku a drenta o ta drentando papjamentu último áñanan.
4) *Dekretá di antemano* ku resultado final di trabòw di e komishón ofishal ej i su rekomendashonnan *lo tá desisivo*, válido pa dies aña, pa poko, komo lenga, gramátika i ortografía ofishal di papjamentu, pa enter Antíjanan Ulandés.
5) Despwés di dies aña, e komishón ofishal ej (si tá nesesarjo, òwmentá ku otro lingwístanan, ju di tera, ku lo (por) a bini aserka, pa sustituwí esnán ku lo no t'ej mas o ku n' por aseptá e enkargo 'trobe), ta bolbe revisá e sitwashón pa nos adoptanos na loke experensja di dies aña lo a siñanos.

Komishon „fo'i hopi, un só"

Luis H. Daal, presidènt
Pierre A. Lauffer, sekretarjo
Salomón F. Curiel, komisarjo

Komishón di Ortografía

Luis H. Daal
Pierre A. Lauffer
Salomón F. Curiel
José M. Kroon
Guillermo E. Rosario
Jossy Kleinmoedig
Jossy Cijntje
René A. de Rooy
Nicolás A. Piña

Kòwsòw, jüni di 1961.

Cola Debrot-prijs voor Lucila Engels

Bij het toekennen van de Cola Debrot-prijs 1970 aan Lucila Engels, heeft de redactie van Watapana zich tot de Nederlandse schilder Charles Eyck gewend om diens bevindingen over de Antilliaanse schilderes voor onze lezers uiteen te zetten.
Achteraf bleek, dat Charles Eyck niet bekend was met het werk van Lucila Engels. Jammer, want we hebben daardoor geen inzicht kunnen krijgen in het werk zelf van de Antilliaanse schilderes.
Wij publiceren hier desondanks de 'bekentenis' van de Nederlandse schilder.
Misschien is er in de Antillen iemand, die wel op de hoogte is van het schilderwerk van Lucila Engels en die bereid is om voor de lezers van „Watapana" een essay daarover te schrijven?

Het is al bijna twintig jaar geleden, dat ik Lucila Engels op het Dushi Corsow leerde kennen. Ik herinner me haar als de bezonder sympatieke gastvrouw en echtgenote van Chris Engels, de bekende vechter voor het culturele welzijn op het boeiende eiland Curaçao, waaraan ik de schoonste herinneringen heb bewaard en nu nog, twintig jaar later, aan de hand van de vele schetsen, tot onderwerp van mijn werk maak.
Soms heb ik een groot heimwee naar mijn bungalow op Mundo Nobo, in de schaduw van een reusachtige tamarindeboom.
Het was daar dat ik vaak bezoek kreeg van Lucila Engels, om me soms een lekker hapje te brengen, maar meer nog omdat ze als schilderes contact zocht met mijn werk.
Naast haar goedhartigheid, was haar bescheidenheid een bijzondere karaktertrek van haar, althans, ik herinner me niet ooit werk van haar gezien te hebben, iets dat ik als een hiaat beschouw in mijn herinneringen aan de pitoreske metropool aan de St. Annabaai.
Helaas was ik door omstandigheden ook niet in de gelegenheid haar expositie hier in Nederland te bezoeken, daar ik toen in Frankrijk en Italië verbleef. Maar het verheugt me bijzonder in de kranten te lezen, dat ze tijdens een tentoonstelling van kindertekeningen — in het museum op Mundo Nobo — waar ze de grote stimulator en mentor van was — de Cola Debrot-prijs ontving voor haar prestaties op schilderkundig gebied.
Spijtig, dat ik er niet bij heb kunnen zijn!
Ik wil hiermee uitdrukking geven aan een opwelling van vreugde dat haar deze grote eer te beurt viel. Niet alleen als schilderes maar ook als mens; en dat zich spoedig de gelegenheid voordoet met haar gehele oeuvre van de laatste jaren kennis te mogen maken.

Charles Eyck

Buki nobo di òwtornan antijano

Pierre Lauffer: Kwenta pa kaminda
Guillermo Rosario: E raís ku no ke muri
Hubert Booi: Muchila
Carmen L. Gadella-Every: Mamay na únda b'a hayami?

(opteníbel na libreríanan na Antillas)

Elis Juliana: Curaçaose Pinda's
Carel de Haseth: 3 dagen voor Eva
Henry Habibe: Aurora

(opteníbel serka Watapana: Prof. Huybersstraat 235, Nijmegen)

Pendiente pa sali

Luis H. Daal: 1) Ku awa na wowo
2) Sinfonía di Tera, Awa, Bjentu i Lus

(informashón serka Watapana)